

Opisany poniżej przebieg lekcji jest propozycją zajęć poświęconych pamięci o powstaniu w getcie warszawskim, rekomendowaną przez Dział Edukacji Muzeum POLIN dla klas 3 szkoły podstawowej. Poruszanie tematów związanych z II wojną światową oraz Zagładą wymaga szczególnej rozwagi ze strony osoby prowadzącej zajęcia. Zadbaliśmy o to, aby informacje pojawiające się w przekazanych Państwu materiałach edukacyjnych były dopasowane do wieku odbiorców i odbiorczyń oraz opatrzone naszym komentarzem.

Scenariusz opisuje zajęcia, których realizacja zajmie około 90 minut. Zachęcamy, by na zajęcia przeznaczyć dwie godziny lekcyjne, a opowiadania Pawła Beręsewicza „Z ust mi to wyjęła!” wysłuchać (lub przeczytać je) wspólnie z dziećmi. Możliwe jest jednak zaproszenie dzieci do przeczytania tekstu lub wysłuchania nagrania w domu i skrócenie proponowanych zajęć do jednej godziny lekcyjnej.

Rekomendujemy, by przed przeprowadzeniem lekcji zapoznać się [z zaleceniami oraz wskazówkami Muzeum Historii Żydów Polskich POLIN dotyczącymi edukacji na temat II wojny światowej i Zagłady.](#)

SCENARIUSZ LEKCJI DLA KLAS 3 WOKÓŁ OPOWIADANIA PAWŁA BERĘSEWICZA „Z UST MI TO WYJĘŁA!”

SŁOWA KLUCZOWE:

wewnętrzny głos, wsparcie, odwaga

AUTORKA:

Katarzyna Niewczas

METODY:

rozmowa, praca z opowiadaniem, praca plastyczna

CELE WARSZTATU:

uczniowie i uczennice w trakcie warsztatu:

- przysłuchują się swojemu wewnętrznemu głosowi,
- poznają historie, w których bohaterowie w ich wieku wstawili się za osobami źle potraktowanymi,
- otrzymują wzmocnienie do podejmowania odważnych działań,
- uczą się rozmowy na trudne tematy.

POTRZEBNE MATERIAŁY:

- opowiadanie Pawła Beręsewicza „Z ust mi to wyjęła!” lub nagranie audio tego opowiadania,
- załącznik nr 1: „Oś czasu”,
- załącznik nr 2: szablon „Wiadomość do...”,
- Szablon Żonkila – szablon,
- tablica interaktywna lub rzutnik i komputer.

PRZEWIDYWANY CZAS ZAJĘĆ:

90 minut

PRZEBIEG LEKCJI:

• **MODUŁ I:** Wprowadzenie

Ćwiczenie rozgrzewkowe: głuchy telefon

Omówienie doświadczenia

Druga część ćwiczenia: posłuchaj własnego głosu

Omówienie doświadczenia

• **MODUŁ II:** Opowiadanie

Przeczytanie opowiadania lub wysłuchanie nagrania

• **MODUŁ III:** Praca z treścią opowiadania

Omówienie pierwszych wrażeń grupy

Ćwiczenie: „Oś czasu”

Pogłębiona praca z fragmentem tekstu

• **MODUŁ IV:**

Ćwiczenie: „Wiadomość do...”,

Żonkile

PRZEBIEG LEKCJI: OPIS SZCZEGÓŁOWY

MODUŁ I: WPROWADZENIE

ĆWICZENIE ROZGRZEWKOWE: GŁUCHY TELEFON

Zagrajcie w głuchy telefon. Przekaż grupie instrukcję realizacji ćwiczenia i zwróć uwagę dzieci na to, że hasło należy przekazać kolejnej osobie w taki sposób, aby nie usłyszał go nikt poza nią. Dopasuj podane hasło do umiejętności grupy, tak aby stanowiło ono dla niej wyzwanie. Może to być na przykład przysłowie (jak: „W marcu jak w garncu”) lub fragment znanej piosenki (jak: „Wlazł kotek na płotek...”). Gdy hasło dotrze do ostatniej osoby w klasie, poproś o wypowiedzenie go na głos.

OMÓWIENIE DOŚWIADCZENIA

Zapytaj grupę:

- Jak brzmiało hasło, które usłyszała pierwsza osoba, a jak to, które wypowiedziała ostatnia?
- Jeśli hasła są różne: Dlaczego te hasła nie były takie same? Czy łatwo było usłyszeć i zrozumieć to, co chciał przekazać nam nasz kolega, nasza koleżanka?
- Jeśli hasła są takie same: Co Wam pomogło w poprawnym przekazaniu hasła?

Podsumuj z grupą to, czego doświadczyła: gdy ktoś mówi do nas po cichu, może zdarzyć się, że nie wszystko dobrze usłyszymy, zwłaszcza jeśli – tak jak w ćwiczeniu – nie mamy możliwości dopytania i potwierdzenia, czy wszystko usłyszeliśmy dobrze.

Pomocna w poprawnym przekazaniu hasła może być dbałość każdej osoby o to, żeby mówić powoli i wyraźnie, a także koncentracja słuchacza.

DRUGA CZĘŚĆ ĆWICZENIA: POSŁUCHAJ WŁASNEGO GŁOSU

Powiedz klasie o tym, że cichy głos, który może być czasem trudny do zrozumienia, a czasami nawet do zauważenia, to nie tylko głos innej osoby. Takim cichym głosem może być też nasz własny głos, który słyszymy tylko my.

Zaproś grupę do zamknięcia oczu i pozostania w ciszy. Powiedz, że za chwilę przeczytasz kilka pytań, a po każdym z nich zrobisz krótką pauzę. Poproś dzieci, aby uważnie śledziły, jakie myśli przychodzą im do głowy w odpowiedzi na Twoje pytania – co mówi ich własny, wewnętrzny głos. To ważne, żeby nie odpowiadać na pytania na głos, ale po prostu posłuchać tego, co przychodzi na myśl.

Zapytaj:

- Jak się teraz czujesz? Może jesteś wesoły, a może smutna? Może coś Cię dzisiaj zdenerwowało?
- Gdybyś mogła teraz zrobić to, na co masz ochotę, to co by to było?
- Co chciałbyś powiedzieć osobie, która siedzi obok Ciebie?

Zaproś klasę do otworzenia oczu.

OMÓWIENIE DOŚWIADCZENIA

Zapytaj grupę i poproś o odpowiedź na forum:

- Czy kiedy usłyszeliście moje pytania, przyszły Wam do głowy odpowiedzi na nie?
- Czy łatwo było się na nich skupić? Czy usłyszeliście je wyraźnie?
- Czy zdarzają Wam się takie sytuacje, w których wiecie, że chcecie coś zrobić albo coś komuś powiedzieć, ale tego nie robicie?

Podsumuj z grupą to, czego doświadczyła: każdy z nas ma swój własny, wewnętrzny głos. Niektórzy mówią na niego monolog wewnętrzny, inni używają słowa autorefleksja. Ten głos komentuje to, co dzieje się wokół nas. Zwraca nam uwagę na to, jak się czujemy w różnych sytuacjach, a także na to, co nam się podoba, z czym się zgadzamy, co wydaje nam się właściwe.

MODUŁ II: OPOWIADANIE

Przeczytaj z dziećmi opowiadanie Pawła Beręsewicza pod tytułem „Z ust mi to wyjęła!” lub wysłuchajcie wspólnie nagrania dostępnego na kanale [YouTube Muzeum POLIN](#).

MODUŁ III: PRACA Z TREŚCIĄ OPOWIADANIA

OMÓWIENIE PIERWSZYCH WRAŻEŃ GRUPY

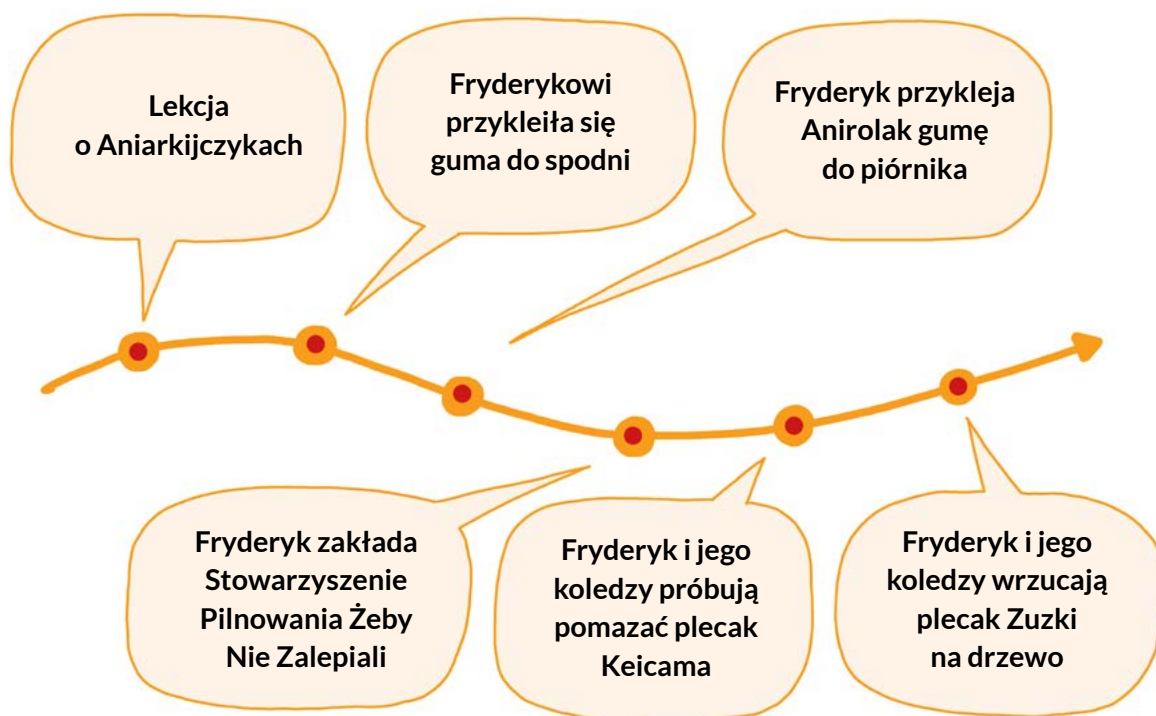
Zapytaj dzieci o to, jak odebrały opowiadanie:

- Jak Wam się podobała ta historia?
- O czym opowiada ta historia?
- Kto był Waszym ulubionym bohaterem, bohaterką? Dlaczego?

Wysłuchaj pierwszych wrażeń dzieci i omów je. Głosy, które pojawią się w grupie, mogą być różnorodne. Ten wstęp ma na celu wysłuchanie klasy i zebranie wstępnych odczuć grupy.

ĆWICZENIE: „OŚ CZASU”

Narysuj na tablicy (lub wyświetl załącznik nr 1) oś czasu i wspólnie z klasą zaznaczcie na niej najważniejsze wydarzenia z opowiadania. Zaproś uczniów i uczennice do przypomnienia sobie najważniejszych wydarzeń, które miały miejsce w opowiadaniu i ułożenia ich w kolejności chronologicznej. Przykładowa oś czasu może wyglądać tak:

Następnie, odwołując się do kolejnych momentów z opowiadanej historii, omów z grupą proces powstawania wrogości wobec grupy mniejszościowej. Zapytaj klasę:

- Co pomyślał Fryderyk, gdy zauważył aniarkijską gumę przyklejoną do jego spodni?
- Po co Fryderyk założył Stowarzyszenie Pilnowania Żeby Nie Zalepiali?
- Jak czuli się inni uczniowie i uczennice, gdy Fryderyk podejmował kolejne działania?
- Co sądzicie o zachowaniu i słowach Fryderyka?

Wysłuchaj głosów dzieci i omów je. Możesz skorzystać z poniższych wątków:

Fryderyk założył Stowarzyszenie Pilnowania Żeby Nie Zalepiali po tym, jak do jego spodni przykleiła się aniarkijska guma do żucia. Chłopiec uznał, że skoro guma jest aniarkijska, winni tej sytuacji muszą być aniarkijscy uczniowie. Nie miał na to żadnych dowodów, ale zaczął robić przykre rzeczy aniarkijskim uczniom.

Co było nie w porządku w zachowaniu Fryderyka? Na pewno to, że w ogóle w taki sposób podszedł do sytuacji. Nawet jeśli za przyklejoną gumę odpowiadałaby konkretna osoba, nie w porządku byłoby przyklejając do jej piórnika gumę do żucia. W porządku byłoby powiedzieć jej o tym, że nie chce się, żeby powtarzała swoje zachowanie.

Co jednak jeszcze gorsze, Fryderyk uznał, że za tę sytuację odpowiadają wszyscy aniarkijscy uczniowie, tylko ze względu na to skąd pochodzą. Takie myślenie zawsze jest niesprawiedliwe. Nie ma sensu obwinianie za daną sytuację grupy osób tylko dlatego, że łączy ją pochodzenie, kolor skóry czy płeć. Słowa o tym, że jakaś „obca grupa” jest za coś odpowiedzialna, możemy usłyszeć od dorosłych i dzieci, ale musimy pamiętać, że niemożliwe jest, żeby za dane sytuacje odpowiadali wszyscy członkowie tak dużej grupy.

POGŁĘBIONA PRACA Z FRAGMENTEM TEKSTU

Przyjrzyj się z grupą bliżej zakończeniu opowiadania, czyli dwóm ostatnim wydarzeniom z osi czasu. Jeśli uważasz, że to pomocne dla Twojej klasy, możesz jeszcze raz przeczytać fragment tekstu od zdania: „Postanowiłem w duchu, że w tym <<odważnym czynie>> brać udziału nie będę!” lub odsłuchać nagrania od minuty ...

Zapytaj klasę:

- Co mówił Natanowi jego wewnętrzny głos, gdy obserwował sytuację w szkole?
- Dlaczego Natan przez długi czas nie sprzeciwił się otwarciu Fryderykowi?
- Co robiła Zuzka, gdy widziała, że ktoś jest niesprawiedliwie traktowany?
- Co sądzicie o zachowaniu oraz słowach Zuzki i Natana?

Wysłuchaj głosów dzieci i omów je. Możesz skorzystać z poniższych wątków:

W opowiadaniu Zuzka przedstawiona jest jako odważna bohaterka, która nie boi się wyrażać własnego zdania, stawać w obronie innych czy wspierać tych, którym dzieje się krzywda. Wstawia się za innymi wprost, kiedy mówi Keicamowi o tym, że chłopcy chcą pomazać mu plecak, a także udziela wsparcia w bardziej pośredni sposób, gdy daje Anilorak naklejkę ze Świnką Pepą po tym, jak jej piórniki zostały zniszczone przez Fryderyka.

Natan jest bohaterem, któremu podoba się postawa Zuzki, ale przez długi czas nie daje tego po sobie poznać. Jego wewnętrzny głos daje mu bardzo wyraźne sygnały dotyczące tego, jakie zachowanie jest właściwe, a jednak chłopcu nie jest łatwo sprzeciwić się Fryderykowi. Mimo to nie przestaje słuchać swojego wewnętrznego głosu, nie zagłusza go i nie próbuje przekonać do tego, by się zmienił. Podąża za nim w myślach i w momencie, gdy Natan czuje się bezpieczny i gotowy, pozwala mu wesprzeć Zuzkę, kiedy dziewczynka tego potrzebuje. Nawet tak odważne osoby jak Zuzka potrzebują wiedzieć, że nie są same.

W życiu często jest tak, że gdy dzieje się coś niesprawiedliwego, wielu z nas czuje, że to niesprawiedliwe i myśli o sytuacji podobnie. A jednak nie zawsze mówimy o tym na głos i nie zawsze przechodzimy do działania. Często boimy się tego, jak odbiorą nasze zdanie i sprzeciw inni. Zuzka mówiła głośno, co myśli o zachowaniu Fryderyka i dzięki temu Natan również powiedział jej o tym, co mu się w nim nie podoba. Warto sprawdzać z innymi, co myślą o niesprawiedliwych sytuacjach. Gdy zaczniemy o tym rozmawiać z naszymi koleżankami i kolegami, możemy być zaskoczeni, jak wielu z nas myśli podobnie. A wspólnie łatwiej jest zareagować na niesprawiedliwość i wesprzeć tych, którzy tego potrzebują.

MODUŁ IV: ĆWICZENIE „WIADOMOŚĆ DO...”

Aby podsumować pracę z opowiadaniem, zaproś klasę do napisania wiadomości do wybranego bohatera: Anilorak, Zuzki lub Natana. Zaproś uczniów i uczennice do wybrania bohatera, a następnie do zamknięcia oczu i posłuchania własnego wewnętrznego głosu.

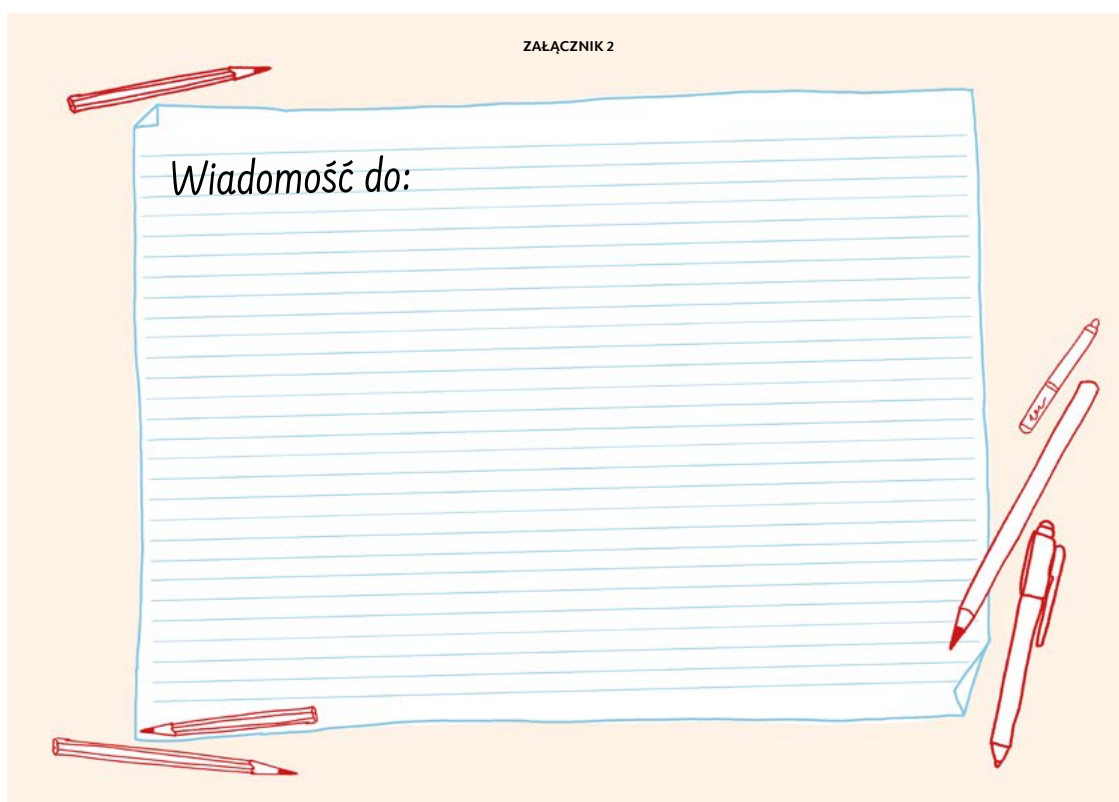
Zapytaj:

- Co chciałbyś, chciałybyś powiedzieć Anilorak, Zuzce albo Natanowi?

Po dłuższej chwili zaproś klasę do otworzenia oczu i zapisania swoich pomysłów.

Jeśli masz możliwość, możesz wydrukować załączony szablon i rozdać go dzieciom. Uczniowie mogą dodatkowo pokolorować swoje szablony, a następnie umieścić je na tablicy w tym miejscu osi czasu, w którym chciałyby coś powiedzieć bohaterowi.

ZAŁĄCZNIK 2

19 IV 1943
POWSTANIE W GETCIE
WARSZAWSKIM

ŻONKILE

Na zakończenie zajęć opowiedz o Akcji Żonkile w języku adekwatnym do kompetencji uczniów i uczennic z Twojej klasy:

W trakcie II wojny światowej Żydzi i Żydówki musieli mieszkać w getcie, czyli w zamkniętej części miasta. Panowały tam okropne warunki i żyło się bardzo ciężko. Część mieszkańców getta postanowiła się temu sprzeciwić i rozpoczęła powstanie zbrojne. Na pamiątkę tego wydarzenia 19 kwietnia przypinamy żółtego żonkila do ubrania. My też zrobimy dzisiaj żonkile, aby pamiętać o tych odważnych osobach, które sprzeciwiły się niesprawiedliwości.

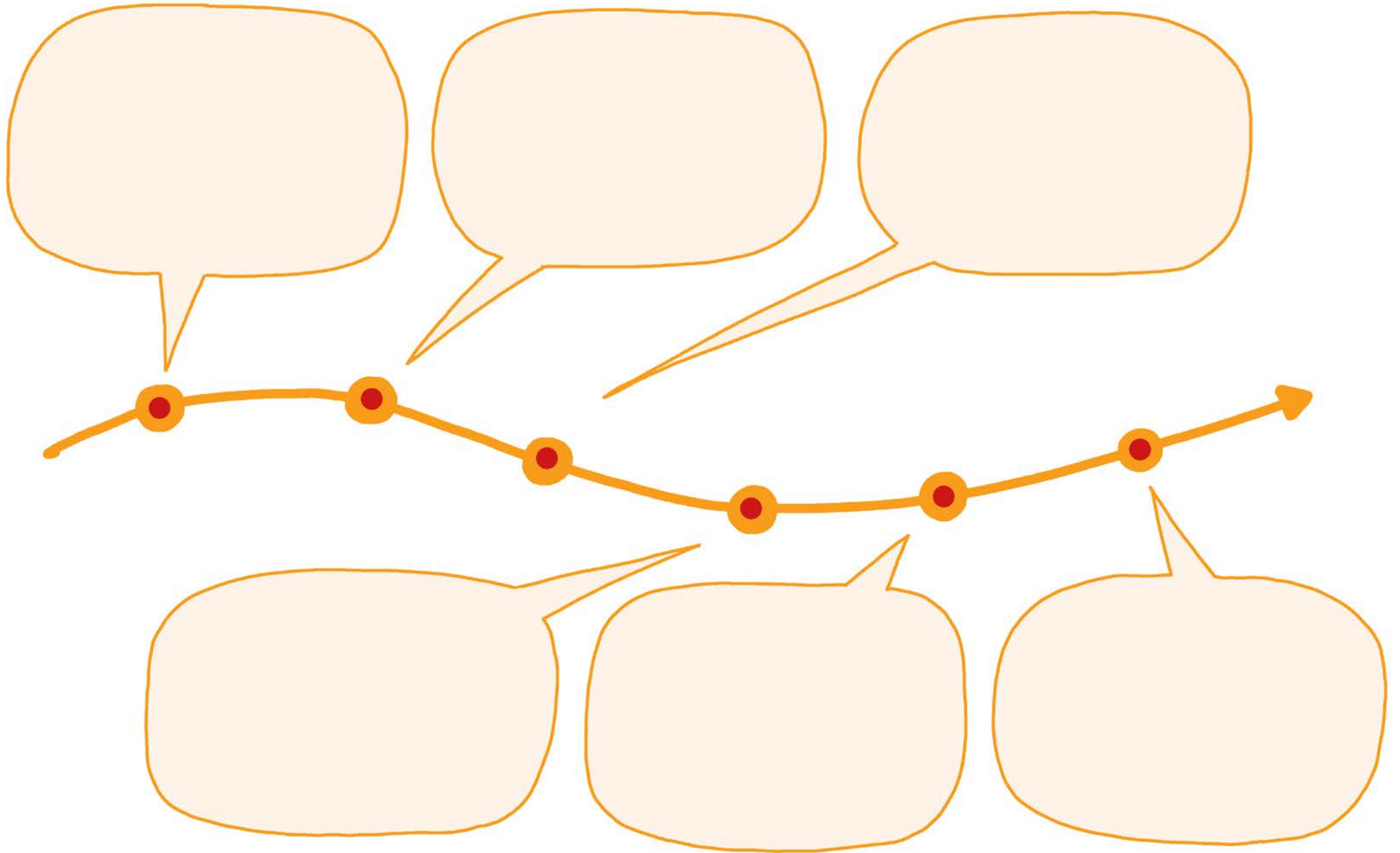
Rozdaj dzieciom Szablony Żonkila – szablon. Wykonajcie wspólnie żonkile i przypnijcie je do swoich ubrań.

19 IV 1943
POWSTANIE W GETCIE
WARSZAWSKIM

ZAŁĄCZNIK 1

Wiadomość do:

